

Nr 32.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om moderskapshjälp m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 12 mars 1954 dagtecknad proposition, nr 144, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att

dels, jämlikt § 87 regeringsformen, antaga vid propositionen fogade förslag till lag om moderskapshjälp och

lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring,

dels ock antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående ändrad lydelse av 18 § förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor.

De vid propositionen fogade författningsförslagen har följande lydelse.

Förslag

till

Lag

om moderskapshjälp.

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser.

1 §.

Kvinna, som är försäkrad jämlikt lagen om allmän sjukförsäkring, äger på grund av den obligatoriska försäkringen enligt nämnda lag erhålla moderskapshjälp enligt vad nedan sägs.

2 §.

Moderskapshjälp utgöres av *ersättning för förlossningsutgifter* samt *moderskapspenning*.

Ersättning för förlossningsutgifter.

3 §.

Till förlossningsutgifter hänföras utgifter för läkarvård, som är erforderlig vid förlossning annorstädes än å förlossningsanstalt, ävensom för vård å förlossningsanstalt samt för resor till och från sådan anstalt.

Med förlossningsanstalt förstås barnbördsavdelning å allmänt sjukhus ävensom annan inrättning, som Konungen förklarar skola anses som förlossningsanstalt enligt denna lag.

I fråga om ersättning för förlossningsutgifter skola bestämmelserna i 14, 15 och 17 §§ lagen om allmän sjukförsäkring äga motsvarande tillämpning.

Moderskapspenning.

4 §.

Moderskapspenning utgår i form av *grundpenning* samt under villkor som nedan sägs jämväl i form av *barntillägg* och *tilläggspenning*.

5 §.

Grundpenning utgår vid enkelbörd med tvåhundra- och vid flerbörd med fyrahundra fem kronor.

Av grundpenningen må den försäkrade lyfta etthundratrettio fem kronor före nedkomsten, dock tidigast å nittionde dagen före den beräknade tidpunkten därför.

Grundpenning tillkommer ej kvinna, som vid tiden för förlossningen är intagen i annat barnhem än mödrahem eller i skola tillhörande barna- och ungdomsvården eller i fångvårds- eller tvångsarbetsanstalt.

6 §.

Har kvinna, som äger rätt till grundpenning, tidigare minst ett hemmavarande barn under tio år, vilket är sjukvårdsförsäkrat såsom barn till henne eller hennes make, äger hon uppbära barntillägg med två kronor för dag från och med förlossningsdagen till och med den fyrtiofjärde dagen därefter, för dag från och med den tionde efter förlossningsdagen dock endast under förutsättning att hon åtnjuter vård å förlossningsanstalt eller sjukhusvård.

7 §.

Tilläggspenning utgår till kvinna, som omedelbart före nedkomsten eller den beräknade tidpunkten därför under minst tvåhundra- och trettio dagar i följd varit obligatoriskt försäkrad för tilläggssjukpenning.

Tilläggspenning utgår tidigast från och med den fyrtiofemte dagen före den beräknade tidpunkten för nedkomsten och senast från och med för-

lossningsdagen så länge kvinnan utan avbrott avhåller sig från förvärvsarbete, dock högst för nittio dagar, med samma belopp för dag, som kvinnan äger uppbära i tilläggssjukpenning för de första nittio dagarna av en och samma sjukperiod. Från och med den tjuugoåttonde dagen efter förlossningsdagen utgår tilläggspenning endast om kvinnan har eller på grund av sjukdom är förhindrad att hava barnet i sin vård.

Tilläggspenning utgår ej för tid, då kvinnan är intagen i annat barnhem än mödrahem eller i skola tillhörande barna- och ungdomsvården eller i fångvårds- eller tvångsarbetsanstalt eller är häktad eller eljest av annan orsak än sjukdom är tagen i förvar på det allmännas bekostnad.

8 §.

Önskar kvinna erhålla tilläggspenning för tid före förlossningsdagen, skall hon i förväg göra anmälan därom till vederbörande allmänna sjuk-kassa. Sker ej sådan anmälan, utgår tilläggspenning från och med förlossningsdagen, där ej hinder mött för anmälan eller eljest särskilda skäl till annat föreligga.

Framställning om tilläggspenning skall avfattas skriftligen och innehålla en av kvinnan på heder och samvete avgiven försäkran, att hon under de dagar tilläggspenningen avser icke utfört förvärvsarbete samt, såvitt angår tid från och med den tjuugoåttonde dagen efter förlossningsdagen, att hon haft eller på grund av sjukdom varit förhindrad att hava barnet i sin vård.

9 §.

Konungen äger från rätten till moderskapspenning helt eller delvis undan-taga arbetstagare, som på grund av lag eller författning, utfärdad av Ko-nungen, eller bestämmelse, som beslutats av kommun, äger uppbära lön vid havandeskap eller barnsbörd.

I fråga om rätt för arbetsgivare, som utgivit lön till arbetstagare vid havandeskap eller barnsbörd, att i arbetstagarens ställe uppbära arbets-tagaren tillkommande moderskapspenning skola stadgandena i 28 § andra, tredje och fjärde styckena lagen om allmän sjukförsäkring äga motsva-rande tillämpning.

10 §.

Grundpenning, barntillägg och tilläggspenning må skäligen nedsättas eller helt indragas, såframt kvinnan medvetet eller genom grov vårdslöshet lämnar oriktig eller vilseledande uppgift angående förhållande, som är av betydelse för rätten till moderskapshjälp. I fråga om tilläggspenning må dylik nedsättning eller indragning ock ske, därest kvinnan underlåter att, på sätt i 45 § lagen om allmän sjukförsäkring är stadgat, anmäla sådan ändring i arbetsinkomsten, som är av betydelse för sjukpenningförsäk-ringen.

Försäkringsavgifter, bidrag från arbetsgivare och statsbidrag.**11 §.**

Vid bestämmande av sjukförsäkringsavgift, som medlem i allmän sjuk-kassa är pliktig att erlægga för den obligatoriska sjukförsäkringen, skall avgift för sjukvårdsförsäkringen avse jämväl ersättning för förlossnings-utgifter, avgift för försäkringen för grundsjukpenning avse jämväl grundpenning och barntillägg samt avgift för försäkringen för tilläggsjukpenning avse jämväl tilläggspenning.

12 §.

Arbetsgivare är skyldig att för varje kalenderår erlægga bidrag till kostnaderna för tilläggspenning med fyra hundra delar procent av den lön i penningar eller naturaförmåner, som han under året utgivit till arbetstagare anställda hos honom. I fråga om sådant bidrag skall i övrigt tillämpas vad som i 38 och 39 §§ lagen om allmän sjukförsäkring finnes stadgat om arbetsgivares bidrag till försäkringen för tilläggsjukpenning.

13 §.

Statsbidrag utgår för varje kalenderår till centralsjukkassa med nedan angivna procentuella andel av de utgifter under året, som bestritts av centralsjukkassan och till denna anslutna lokalsjukkassor, nämligen för

a) läkarvård och resor enligt 3 §	50 procent;
b) grundpenning	50 procent;
c) barntillägg	75 procent.

Konungen äger medgiva att till centralsjukkassa, för vilken med hänsyn till bebyggelse och kommunikationer särskilt stora utgifter uppkomma för ändamål, som i första stycket a) sägs, bidraget för utgifter till dylika ändamål skall utgå med mer än femtio procent av de utgifter, som bestritts av kassan och till denna anslutna lokalsjukkassor, dock med högst sjuttio procent av desamma.

Särskilda bestämmelser.**14 §.**

Kvinna, som önskar utfå moderskapshjälp före förlossningen, skall på sätt den i lagen om allmän sjukförsäkring avsedda tillsynsmyndigheten föreskriver styrka att hon är havande och den sannolika dagen för nedkomsten. Då framställning göres om moderskapshjälp efter förlossningen, skall på enahanda sätt styrkas att kvinnan fött barn och dagen härför.

15 §.

Framställning om moderskapshjälp skall göras inom sex månader, beträffande ersättning för förlossningsutgifter från den dag då det belopp guldits, för vilket ersättning begäres, i fråga om grundpenning från för-

lossningsdagen samt såvitt angår barntillägg och tilläggspenning från den dag ersättningen avser, allt vid äventyr att rätten förloras.

Underlåter kvinna att uppbära moderskapshjälp inom sex månader efter det sjukkassan meddelat henne att så kunnat ske, må utbetalning av moderskapshjälpen vägras.

16 §.

För utgivandet av moderskapshjälp till kvinna, som är försäkrad i såväl lokal- som centralsjuk-kassa, svarar lokalsjuk-kassan med rätt för denna att från centralsjuk-kassan återfå tre fjärdedelar av vad som utgivits jämlikt 3 § och hela det belopp, som utgivits jämlikt 5, 6 och 7 §§.

17 §.

Beträffande moderskapshjälp skola i övrigt bestämmelserna i 59, 89, 101—103, 105 och 106 §§ lagen om allmän sjukförsäkring äga motsvarande tillämpning.

18 §.

De närmare föreskrifter, som finnas erforderliga för tillämpningen av denna lag, meddelas av Konungen eller efter Konungens bemyndigande av tillsynsmyndigheten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1955, då förordningen den 11 juni 1937 (nr 338) om moderskapspenning skall upphöra att gälla.

Lagen äger icke tillämpning i fråga om barnsbörd, som ägt rum före lagens ikraftträdande. Vid barnsbörd, som inträffar eller beräknas inträffa inom tvåhundra- och trettio dagar efter lagens ikraftträdande, skall utan hinder av vad i 7 § första stycket stadgats tilläggspenning utgivas, såframt kvinnan alltsedan lagens ikraftträdande utan avbrott varit obligatoriskt försäkrad för tilläggssjukpenning.

Vad kvinna förskottsvis uppburit i moderskapspenning enligt nyss-nämnda förordning eller i moderskapshjälp enligt förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjuk-kassor skall avräknas från grundpenning, som i anledning av barnsbörden tillkommer henne enligt denna lag.

Fö r s l a g

till

L a g**angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring.**

Härigenom förordnas, att 1, 23, 56 och 106 §§ lagen den 3 januari 1947 om allmän sjukförsäkring¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

1 §.

Försäkring enligt — — — penningar (s j u k p e n n i n g f ö r s ä k r i n g).
Försäkringen är — — — dels frivillig.

På grund av den obligatoriska försäkringen utgives även moderskaphjälp enligt vad därom är stadgat i lagen om moderskaphjälp.

23 §.

Sjukpenning utgår — — — allmännas bekostnad.

Försäkrad, som äger rätt till grundpenning enligt lagen om moderskaphjälp, må ej uppbära grundsjukpenning för tiden från och med förlossningsdagen till och med den fyrtiofjärde dagen därefter. Tilläggsjukpenning utgår ej för dag, för vilken försäkrad äger rätt till tilläggspenning enligt nyssnämnda lag.

56 §.

För allmän — — — av tillsynsmyndigheten.

Stadgarna skola — — — skola förvaras;

5) ordningen för utbetalning av sjukhjälp;
5) ordningen för utbetalning av sjukhjälp och moderskaphjälp;

6) antalet ombud — — — antalet styrelseledamöter.

I stadgar — — — frivilliga försäkringen.

Stadgar för — — — ersättningen utgår.

¹ Se SFS 1953: 569.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

Utöver vad — — — så medgiver.

Allmän sjukkassas — — — av tillsynsmyndigheten.

106 §.

Har försäkrad — — — eftergiva återbetalningsskyldighet.

I fall, som i denna paragraf avses, må i avräkning å vad för mycket utgått innehållas skäligt belopp av försäkrad tillkommande sjukhjälp, som därefter förfaller. Har försäkrad, till vilken sjukhjälp felaktigt utbetalats, övergått till annan sjuk-kassa, må sådan avräkning ske även å den sjukhjälp, vartill han må vara berättigad från nämnda kassa.

I fall, som i denna paragraf avses, må i avräkning å vad för mycket utgått innehållas skäligt belopp av försäkrad tillkommande sjukhjälp *eller moderskapshjälp*, som därefter förfaller. Har försäkrad, till vilken sjukhjälp felaktigt utbetalats, övergått till annan sjukkassa, må sådan avräkning ske även å den sjukhjälp *eller moderskapshjälp*, vartill han må vara berättigad från nämnda kassa.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1955.

Förslag

till

Förordning

angående ändrad lydelse av 18 § förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor.

Härigenom förordnas, att 18 § förordningen den 15 juni 1934 om erkända arbetslöshetskassor¹ skall erhålla följande ändrade lydelse.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

18 §.

Daghjälp må icke utgivas till medlem för söndag. Ej heller må daghjälp utgivas för annan helgdag, med mindre medlemmen var arbetslös nästföregående eller efterföljande vardag, eller för dag, då han med helt eller delvis bibehållen avlöning åtnjuter ledighet från arbete, som utförts för annans räkning annorstädes än i medlemmens hem.

Daghjälp må icke utgivas till medlem för söndag. Ej heller må daghjälp utgivas för annan helgdag, med mindre medlemmen var arbetslös nästföregående eller efterföljande vardag, eller för dag, då han med helt eller delvis bibehållen avlöning åtnjuter ledighet från arbete, som utförts för annans räkning annorstädes än i medlemmens hem, eller äger rätt till tilläggspenning enligt lagen om moderskapshjälp.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1955.

¹ Senaste lydelse se SFS 1943: 185.

I samband med propositionen har utskottet behandlat elva i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 468 av herr *Mogård*,

nr 469 av fru *Carlqvist m. fl.*,

nr 481 av herr *Johansson, Anders, m. fl.*,

nr 482 av fru *Svensson* och herr *Andersson, Alvar*,

nr 492 av herrar *Ewerlöf* och *Svärd* samt

inom andra kammaren

nr 601 av herr *Gustafsson* i Bogla,

nr 602 av fru *Eriksson* i Stockholm *m. fl.*,

nr 622 av herrar *Ericsson* i Näs och *Larsson* i Hedenäset,

nr 623 av fru *Sjöstrand m. fl.*,

nr 633 av herrar *Hjalmarson* och *Birke* och

nr 634 av herr *Hagård m. fl.*

Av motionerna är följande likalydande, nämligen I: 468 och II: 601, I: 469 och II: 602, I: 481 och II: 623, I: 482 och II: 622.

Redogörelse för de i motionerna framställda yrkandena lämnas nedan under särskild rubrik.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de genom propositionen framlagda förslagen, ävensom i fråga om de skäl, som motionärerna åberopat för sina yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till propositionen och motionerna.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås att kvinna, som är försäkrad jämlikt lagen om allmän sjukförsäkring, vid havandeskap och barnsbörd skall äga erhålla moderskapshjälp i form av ersättning för förlossningsutgifter och moderskapspenning. Ersättning för förlossningsutgifter skall utgå enligt samma grunder som jämlikt sjukförsäkringslagen skall tillämpas i fråga om ersättning för sjukvårdsutgifter. Moderskapspenning skall utgå i form av s. k. grundpenning — 270 kr. vid enkelbörd och 405 kr. vid flerbörd — till varje sjukförsäkrad kvinna som föder barn. Under vissa förutsättningar skall utöver grundpenningen utgivas barntillägg med 2 kr. för dag under högst 45 dagar. Kvinna, som är obligatoriskt försäkrad för tilläggssjukpenning, d. v. s. anställd kvinna, vilkens årsinkomst av förvärvsarbete uppgår till minst 1 800 kr., skall därjämte äga erhålla moderskapspenning i form av s. k. tilläggspenning för de dagar — högst 90 — under vilka hon i samband med barnsbörden avhåller sig från förvärvsarbete. Tilläggspen-

ningen skall utgå med samma belopp, som kvinnan äger uppbära i tilläggs-sjukpenning för de första 90 dagarna av en sjukperiod, d. v. s. med lägst 1 och högst 17 kr. för dag.

Gällande bestämmelser.

Moderskapshjälp och moderskapspenning.

Enligt 32 § *förordningen den 26 juni 1931 om erkända sjukkassor* (nr 280; ändr. bl. a. nr 337/1937 och 100/1952) skall centralsjukkassa vid barnbörd utge *m o d e r s k a p s h j ä l p* åt kvinnlig medlem, som omedelbart före nedkomsten varit medlem av erkänd sjukkassa under oavbrutet minst 270 dagar eller, om hon vunnit återinträde inom denna tid, omedelbart före utträdet varit medlem av sådan kassa under oavbrutet minst 270 dagar. Moderskapshjälpen utgår med ett kontant belopp av 110 kr., men centralsjukkassan äger efter medgivande av tillsynsmyndigheten — numera riksförsäkringsanstalten — utge moderskapshjälp med högre belopp; i flertalet kassor utgives f. n. 125 kr.

Statsbidrag utgår med 75 kr. för varje barnbördsfall, för vilket centralsjukkassan utgivit moderskapshjälp.

Enligt *förordningen den 11 juni 1937 om moderskapspenning* (nr 338; ändr. nr 229/1944, 765/1944 och 201/1949) skall *m o d e r s k a p s p e n n i n g* om 75 kr. utgå till kvinna, som till lindrande av kostnader i samband med barnbörd är i behov därav och som inte är berättigad till moderskapshjälp från erkänd sjukkassa. Behov av moderskapspenning skall, där ej särskilda omständigheter föranleder till annat, anses föreligga om för kvinnan eller, såframt hon är gift och sammanlever med sin man, för makarna tillsammans vid senaste taxering till statlig inkomstskatt inte upptagits beskattningsbar inkomst om minst 4 000 kr. Är den beskattningsbara inkomsten högre, kan moderskapspenning dock beviljas, om med hänsyn till ändrade förhållanden eller eljest omständigheterna är särskilt ömmande.

Ansökan om moderskapspenning prövas och avgöres av central- eller lokalsjukkassan på kvinnans bosättningsort.

Moderskapspenningen bekostas helt av statsmedel. Till sjukkassornas administrationskostnader utgår enligt *kungörelse den 15 juni 1945* (nr 393) statsbidrag med 2:50 kr. för varje behandlad ansökan om moderskapspenning.

Frånsett administrationskostnaderna uppgick statsverkets kostnader för båda hjälpformerna år 1951 till 7,7 milj. kr., därav för moderskapshjälp 6,4 milj. kr. Till moderskapshjälpen bidrog sjukkassemedlemmarna själva med 4,2 milj. kr.; då denna kostnad i realiteten faller på samtliga medlemmar (både män och kvinnor) betyder detta att varje medlem betalade i genomsnitt 1:32 kr. till moderskapshjälpen.

Mödrahjälp.

Mödrahjälpsverksamheten regleras genom *förordningen den 11 juni 1937 om mödrahjälp* (nr 339; ändr. nr 786/1940, 228/1944, 147/1949, 242/1950 och 107/1953) samt två *kungörelser den 22 oktober 1937*, den ena med instruktion för mödrahjälpsnämnderna (nr 847; ändr. nr 792/1940) och den andra med tillämpningsföreskrifter till mödrahjälpsförordningen (nr 848; ändr. 790/1940, 631/1945 och 718/1947).

Berättigad till mödrahjälp är i princip varje kvinna, som i anledning av havandeskap eller barnsbörd är i uppenbart behov av understöd.

Mödrahjälpen bekostas helt av statsmedel och lämnas i den form som för varje särskilt fall befinnes lämpligast, i en eller flera poster, till ett sammanlagt värde av högst 600 kr. eller vid flerbörd högst 800 kr.

För handläggning av mödrahjälpsärenden finnes i varje landstingsområde och stad, som ej deltar i landsting, inrättad en mödrahjälpsnämnd, bestående av ordförande och två ledamöter. Verkställande organ är barnavårdsnämnden. Tillsyn över verksamheten utövas av socialstyrelsen, som äger meddela råd och anvisningar till ledning för barnavårds- och mödrahjälpsnämnderna; styrelsen prövar även besvär över mödrahjälpsnämnds beslut.

Mödrahjälp brukar huvudsakligen beviljas för klädes- och sängutrustning, tandvård, kostförbättring, hemhjälp och inackordering i enskilt hem eller i mödrahem. Enligt av socialstyrelsen utfärdade anvisningar skall naturaformen vara den normala utom i fråga om bidrag till förbättring av kvinnans kosthåll, vilket bidrag numera alltid skall utgå kontant. Naturaformen innebär, att mödrahjälpsnämnden beviljar hjälp med bestämda belopp för särskilt angivna ändamål och att barnavårdsnämnden direkt ersätter den som levererat varor, t. ex. utrustning för kvinnan och barnet, eller ställt tjänster, t. ex. tandvård, hemhjälp eller inackordering, till kvinnans förfogande. Socialstyrelsen har även utfärdat vissa normer för bestämmande av hjälpbeloppets storlek; detta har skett genom ett slags vägledande taxor, vari angivits de normalbelopp, som på olika dyrorter bör utgå med hänsyn till kvinnans resp. makarnas inkomstförhållanden och barnantal. De nu gällande normerna har varit i tillämpning sedan maj 1952. Vissa justeringar har företagits däri med anledning av höjning av mödrahjälpsens maximibelopp den 1 juli 1953 och ändring i ortsgruppingen den 1 januari 1954.

Till mödrahjälp har för budgetåret 1953/54 anvisats 10 milj. kr.

Kollektiva hjälpformer.

Vid sidan av ovannämnda stödåtgärder har samhället inrättat en rad kollektiva hjälpformer, som helt eller delvis är avsedda för blivande och nyblivna mödrar. De består av socialmedicinska eller övervägande sociala föranstaltningar, som — ofta i kombination med individuell ekonomisk hjälp — avser att täcka hjälpbehov av vårdkaraktär. I främsta rummet

märkes här den förebyggande mödra- och barnavården och i samband därmed utdelning av vissa läkemedel samt förlossningsvården, vidare folk-tandvården, den sociala hemhjälpen och mödrahemsverksamheten.

Arbeterskyddslagstiftning m. m.

Vår sociallagstiftning innehåller vissa bestämmelser, som avser att bereda förvärvsarbetande kvinnor skydd vid havandeskap och barnsbörd. Sålunda föreskrives i *arbeterskyddslagen* — som med vissa inskränkningar är tillämplig på varje rörelse eller särskilt arbetsföretag vari arbetstagare användes till arbete för arbetsgivares räkning — att kvinna, som väntar barn, är berättigad till ledighet från arbetet under sex veckor före den beräknade tidpunkten för nedkomsten. Vidare stadgas förbud för henne att arbeta under de sex första veckorna efter barnsbörden, om hon inte med läkarintyg styrker att hon utan men för sig eller barnet kan börja arbetet tidigare. Förbudet avser vissa närmare angivna arbeten, främst hantverks- eller industriellt arbete, arbete med transport av personer eller gods och arbete i hotell-, restaurang- eller kafé-rörelse. I lagen föreskrives därjämte, att kvinna, som ammar sitt barn, inte får förvägras erforderlig ledighet härför.

Enligt *lagen den 21 december 1945 om förbud mot arbetstgares avskedande i anledning av äktenskap eller havandeskap m. m.* får kvinnlig arbetstgare, som sedan minst ett år haft stadigvarande anställning hos arbetsgivaren, inte skiljas från anställningen på grund av att hon blivit havande eller fött barn. Ej heller får arbetsgivaren med vetskap om havandeskapet eller barnsbörden avskeda kvinnan på grund av att hon i samband därmed avhåller sig från arbetet under skälig tid, högst sex månader. Detta innebär således, att en kvinna efter minst ett års anställning hos samme arbetsgivare oavsett arbetets art har rätt till sex månaders ledighet i samband med nedkomsten.

Frågan om ersättning under ledighet, som kvinnan nödgas ta eller eljest erhåller på grund av dessa bestämmelser, har man överlämnat åt parterna att lösa. Rätt till lön under ledighet för havandeskap och barnsbörd kan enligt en av socialförsäkringsutredningen verkställd undersökning antagas tillkomma kanske 25 % av de kvinnliga arbetstgare som befinner sig i fruktsam ålder.

Vissa konventioner.

Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1952 antog bl. a. en konvention (nr 102) angående minimistandard för social trygghet samt en konvention (nr 103) angående skydd vid havandeskap och barnsbörd jämte en därtill ansluten rekommendation (nr 95) i samma ämne. Arbetskonferensens beslut har utförligt behandlats i propositionen nr 73 till 1953 års riksdag.

Beträffande konventionen nr 102 om minimistandard, vilken omfattar ett flertal grenar av det sociala trygghetssystemet, skall här endast anmärkas att densamma i fråga om ekonomiska förmåner i samband med havandeskap och barnsbörd uppställer villkor om ersättning för inkomstbortfall; på grund härav har Sverige — som beslutat ratificera konventionen i vissa andra delar — inte kunnat lämna sin anslutning till konventionen såvitt angår förmåner vid havandeskap och barnsbörd.

Konventionen nr 103 om skydd vid havandeskap och barnsbörd är tillämplig endast på förvärvsarbetande kvinnor i arbetstagarställning. På grund av särskilda bestämmelser i konventionen kan medlemsstaterna utesluta kvinnliga anställda inom vissa verksamhetsområden från de förmåner konventionen avser att garantera. En absolut minimifordran på tillämpningsområdet torde för vårt lands vidkommande vara, att konventionen omfattar kvinnor som — oavsett arbetsuppgifternas art — är anställda i industriföretag och åtminstone någon kategori av icke-industriellt arbete, t. ex. affärsföretag. Undantag må dock stadgas för kvinnor som tillhör arbetsgivarens familj. Kvinnor på vilka konventionen är tillämplig skall bl. a. äga rätt att åtnjuta kontant ersättning under frånvaro från arbetet på grund av havandeskap och barnsbörd. Ledigheten skall avse minst tolv veckor och innefatta en obligatorisk ledighetsperiod efter nedkomsten om minst sex veckor; i fall av sjukdom på grund av havandeskap eller barnsbörd skall kvinnan före resp. efter nedkomsten erhålla ytterligare ledighet. Beträffande ersättningens storlek stadgas bl. a., att om ersättningen utgår enligt obligatorisk socialförsäkring och därvid grundas på inkomstbortfallsprincipen, så skall den motsvara minst två tredjedelar av kvinnans tidigare arbetsinkomst, beräknad på det sätt som föreskrives för socialförsäkringen.

Socialförsäkringsutredningens förslag.

Socialförsäkringsutredningen — som haft i uppdrag bl. a. att pröva i vad mån den samhälleliga hjälpen vid havandeskap och barnsbörd bör sammankopplas med den allmänna sjukförsäkringen och undersöka möjligheterna att på detta område få till stånd en enhetligare samt mera rationell och effektiv ordning — har i slutet av år 1953 avgivit ett betänkande rörande moderskapsförsäkring m. m. (SOU 1954: 4). Enligt utredningens förslag skall alla kvinnor, som omfattas av den allmänna sjukförsäkringen, också vara moderskapsförsäkrade. I finansiellt hänseende skall enligt förslaget moderskapsförsäkringen ingå i den obligatoriska sjukförsäkringen. Administrationen skall handhavas av de allmänna sjukförsäkringskassorna, och reglerna om förmånerna föreslås — oaktat de givits rum i en särskild författning — utformade i nära anslutning till motsvarande bestämmelser i lagen om allmän sjukförsäkring.

Moderskapsförsäkringen skall enligt förslaget ge dels ersättning

för förlossningsutgifter, bl. a. för vård på förlossningsanstalt och för resor i samband därmed, och dels kontant ersättning i form av moderskapspenning. Moderskapspenningen föreslås uppdelad i ett fast grundbelopp, grundpenning, och ett löpande bidrag, tilläggspenning. Alla försäkrade kvinnor föreslås äga rätt till både ersättning för förlossningsutgifter och grundpenning, vilken senare till beloppet normalt motsvarar en grundsjukpenning av 3 kr. om dagen under 90 dagar, d. v. s. 270 kr. Därtill skall kunna utgå barn tillägg — om sammanlagt högst 20 kr. i normalfallen och högst 90 kr. i vissa särskilda fall — för kvinna som tidigare har minderårigt barn hemma. Kvinnliga löntagare skall dessutom under vissa villkor vid ledighet för havandeskap och barns-börd erhålla tilläggspenning för högst 90 dagar med i princip samma belopp som de vid sjukdom får i tilläggsjukpenning.

Den nuvarande behovsprövade mödrahjälpen skall enligt utredningens förslag bestå i sin nuvarande utformning vid sidan av moderskapsförsäkringen.

Vid remissbehandlingen har socialförsäkringsutredningens förslag genomgående tillstyrkts. Den kritik som framkommit hänför sig så gott som undantagslöst till olika detaljer i förslaget.

För förslaget samt remissyttrandena redogöres närmare i propositionen s. 35—77, vartill här må hänvisas.

Propositionen.

Föredragande departementschefen, statsrådet Sträng, anför i propositionen bl. a. följande.

Allmänna synpunkter.

För egen del anser jag, att utredningens förslag har skapat förutsättningar för en behövlig och länge önskad revision av samhällets ekonomiska hjälp åt barnaföderskorna; och jag vill nu behandla de riktlinjer efter vilka en dylik revision bör genomföras.

Vad då först beträffar hjälpbehoven och hjälpens ändamål har socialförsäkringsutredningen funnit, att den ekonomiska hjälpen inte såsom nu endast bör avse att bereda lindring i de med nedkomsten förenade utgifterna utan att den även bör lämna ersättning för inkomstbortfall. Denna uppfattning har man också allmänt i remissyttrandena. Jag är av samma mening. Det lagfästa förbudet för barnaföderskor att utföra industriellt arbete under tiden närmast efter nedkomsten kom till som en av våra första socialpolitiska åtgärder i modern mening och är betingat av både sociala och medicinska hänsyn. Man var redan tidigt på det klara med att denna skyldighet tarvade ett komplement i form av

ekonomiskt stöd, som satte kvinnan i stånd att åtnjuta den erforderliga vilan och att ägna sig åt barnets vård och skötsel. Det är också uppenbart att, om man skall nå syftet med de bestämmelser av arbetarskyddsrättslig art som endels tvingar kvinnan, endels öppnar möjlighet för henne att avhålla sig från förvärsarbete i samband med nedkomsten, det måste såvitt möjligt sörjas för att hon får ersättning för den arbetsförtjänst som hon då går miste om. Även mätt med internationell måttstock har detta ansetts vara ett primärt krav.

För den föreslagna utvidgningen av hjälpens ändamål kan vidare anföras starka befolkningspolitiska motiv. Från rent abortförebyggande synpunkt torde den komma att bli av särskilt värde i fråga om sådana gravida kvinnor som för uppehållet är helt beroende av sin egen arbetsförmåga — såsom ofta är fallet med de ensamstående — i det att en garanti för ersättning av inkomstbortfallet vid tiden kring förlossningen kan väntas medverka till att kvinna, som överväger abort, kommer att bära fram och föda sitt barn.

Slutligen finnes, såsom även utredningen påpekat, ett speciellt skäl att nu införa ersättning för inkomstbortfall vid barnsbörd, i det att compensation kommer att lämnas vid sjukdom genom sjukpenningförsäkringen och det ej sällan är svårt eller rentav omöjligt för både kvinnan och läkaren att avgöra, huruvida en krämpa, som uppträder under havandeskapet eller efter förlossningen, skall hänföras till sjukdom eller till något mera normalt fysiologiskt besvär. Det är förklarligt att, om något slags motsvarighet till det ekonomiska skyddet vid sjukdom inte skapades, man kunde bli benägen att betrakta dylika krämpor som sjukdomsfall, vilket komme att medföra mindre önskvärda psykologiska konsekvenser och dessutom resultera i ökade kostnader för sjukförsäkringen.

Förslaget att de allmänna sjukförsäkringarna skall utge ersättning för utgifter i samband med förlossningsvård på samma sätt som för motsvarande kostnader vid sjukdom har vunnit i det närmaste allmän anslutning. Det är även enligt min mening lämpligt att man behandlar dessa kostnader lika.

Beträffande de föreslagna formerna för de kontanta bidragen anser jag i likhet med de i ärendet hörda myndigheterna och organisationerna, att en generell hjälp bör lämnas barnaföderskorna i form av en grundläggande hjälp utan inkomst- eller behovsprövning.

Utredningen har funnit det nödvändigt att vid sidan av denna generella hjälp bibehålla den nuvarande mödrahjälpen. Några remissorgan har velat avskaffa denna hjälpform och i stället hänvisa det mödrahjälpsskientel, som eljest skulle komma att kvarstå, till den kommunala socialvården. Det synes klart, att någon form av behovsprövad hjälp måste stå till buds för de fall, då den generella hjälpen — vilken naturligen måste avvägas med hänsyn till mera normalt uppkommande hjälpbehov — visar sig vara otill-

räcklig. Det är min avsikt att så snart det låter sig göra upptaga frågan om en revision av vår nuvarande fattigvårdslagstiftning. Mödrahjälpens bestånd måste enligt min mening få bli beroende av socialhjälpens framtida innehåll. Jag finner därför ingen anledning att nu förorda att mödrahjälpen avvecklas utan biträder utredningens förslag i detta hänseende.

Att den generella hjälpen vid havandeskap och barnsörd bör få formen av en socialförsäkring i anslutning till den allmänna sjukförsäkringen anser jag vara naturligt. Härigenom blir det möjligt att inom ramen för en enda hjälpform reglera utgifter i samband med själva förlossningen, bereda lindring i eljest normalt uppkommande extra kostnader samt ersätta inkomstbortfall.

Moderskapsförsäkringen.

Enligt socialförsäkringsutredningens förslag skall i fråga om anslutning till försäkringen gälla att alla kvinnor, som är försäkrade enligt lagen om allmän sjukförsäkring, därmed också automatiskt blir moderskapsförsäkrade. Häremot har ingen erinran riktats vid remissbehandlingen, och för egen del ansluter jag mig till förslaget. Det förtjänar att påpekas, att moderskapsförsäkringen genom denna konstruktion även kommer att omfatta barnaföderskor som ej fyllt 16 år, vilka ehuru de ej hunnit bli sjukkasmedlemmar ju ändock är sjukvårdsförsäkrade.

Den ersättning för förlossningsutgifter, som försäkringen skall lämna, föreslås av utredningen omfatta vård på förlossningsanstalt och resor i samband därmed samt erforderlig läkarvård vid hemförlossning. I enlighet härmed skall sjukkassorna liksom vid annan sjukhusvård betala avgiften för vård å allmän sal på förlossningsanstalten och ersätta resekostnaden för intagning ävensom kostnaden för återresa i den mån den överskrider 4 kr. Avgiften på barnbördsavdelning förutsättes bli densamma som på annan sjukhusavdelning, f. n. i allmänhet 3 kr. om dagen. Då dagavgiften för förlossningsinrättningarnas salspatienter nu i regel är 1 kr. för de första 10 dagarna, innebär förslaget visserligen en avgiftshöjning för barnaföderskorna, men avgiften kommer i gengäld att helt likvideras genom försäkringen, varjämte den nuvarande s. k. tiodagarsspärren avlägsnas. Ersättning för läkarvård vid hemförlossning föreslås utgå efter regler motsvarande dem som gäller för läkarvård i den allmänna sjukförsäkringen, d. v. s. med i princip tre fjärdedelar av kostnaderna för läkares resor och själva vården jämte läkarintyg.

I likhet med dem, som yttrat sig över utredningens förslag, godtager jag förslaget i denna del.

Utredningens förslag om en grundpenning av 270 kr. — vilken skall tillkomma alla försäkrade barnaföderskor, således även dem som inte är försäkrade för grundsjukpenning vid sjukdom, och oavsett om de faktiskt utför något arbete under tiden kring nedkomsten — har i allmän-

het vunnit anslutning vid remissbehandlingen. Detsamma gäller förslaget att grundpenningen vid flerbörd skall utgå med 405 kr. liksom också förslaget att av grundpenningen högst 135 kr. må utbetalas 90 dagar före den beräknade tidpunkten för nedkomsten. Från ett par håll har dock yrkats höjning av beloppen. För egen del finner jag en grundpenning, som i normalfallen beloppsmässigt motsvarar grundsjukpenning av 3 kr. om dagen under 90 dagar, vara väl avvägd. Ej heller när det gäller flerbörd finner jag anledning att frångå utredningens förslag.

Det föreslagna barn tillägget av 2 kr. om dagen för normalt 10 dagar och ytterligare högst 35 dagar, om kvinnan åtnjuter vård å förlossningsanstalt eller sjukhusvård, motsvarar till beloppet det barn tillägg, som enligt sjukförsäkringen vanligen utgår vid sjukhusvård på grund av sjukdom. Några remissorgan har framställt yrkanden om att tillägget höjes. Att, såsom från något håll ifrågasatts, göra en kategoriklyvning av mödrarna så, att en grupp får ett högre och en annan grupp ett lägre barn tillägg synes mindre lämpligt. Då de utgifter, till vilka barn tillägget är avsett, ingalunda torde vara högre vid barnsbörd än vid sjukdom, finner jag inte anledning att föreslå någon höjning av tillägget till grundpenningen. Jag biträder därför utredningens förslag i detta avseende.

Arbetstagare, som är medlem i allmän sjukkasse — vilket förutsätter att vederbörande fyllt 16 år — och har en årsinkomst av anställningen om minst 1 800 kr., är enligt sjukförsäkringslagen försäkrad för tilläggssjukpenning vid sjukdom. Utredningen har föreslagit att kvinna, som är försäkrad för tilläggssjukpenning, i princip skall vara berättigad att för högst 90 dagar i samband med nedkomsten erhålla moderskapspenning i form av tilläggspenning. Vid remissbehandlingen har förslaget genomgående tillstyrkts. Emellertid har i några yttranden anmärkningar riktats mot olika villkor, som utredningen funnit det nödvändigt att förknippa med rätten till tilläggspenning.

För rätt till tilläggspenning torde i enlighet med utredningens förslag böra gälla, att kvinnan under minst 270 dagar omedelbart före den beräknade eller faktiska tidpunkten för nedkomsten varit försäkrad för tilläggssjukpenning. I syfte att förebygga missbruk har utredningen förordat att, för den händelse kvinnan under denna kvalifikationstid tillhört olika sjukpenningklasser, tilläggspenning skall utgå efter den lägsta av dessa. Häremot har under remissbehandlingen bl. a. invänts, att en dylik regel kunde få obilliga konsekvenser.

För egen del anser jag, att de eventuella riskerna att kvinnan avsiktligt ökar sin arbetsinsats under graviditeten för att skaffa sig ett högre försäkringsskydd inte bör överdrivas. En inkomstökning, som kan väntas bli temporär, torde för övrigt ej heller medföra att kvinnan placeras i högre sjukpenningklass. Med den föreslagna bestämmelsen är det vidare sannolikt,

att kvinnan — i de fall tilläggsspenningen bleve lägre än den tilläggssjukpenning hon kunde erhålla — kunde bli benägen att låta sjukskriva sig. Framför allt synes mig emellertid intresset av reda samt nödvändigheten av regler, som ställer sig enkla i tillämpningen, tala för att tilläggsförmånerna vid sjukdom och barnsbörd beräknas efter samma sjukpenningklass. Jag förordar i enlighet härmed att tilläggsspenningen alltid skall utgå enligt den sjukpenningklass som kvinnan tillhör. I detta sammanhang vill jag med anledning av vad som anförts i några remissyttranden understryka, att en inkomstförändring, som är avhängig av kvinnans genom graviditeten nedsatta eller förlorade arbetsförmåga, ej torde böra påverka hennes sjukpenningförsäkring.

Tilläggsspenning bör utgå endast för tid, då kvinnan avhåller sig från förvärvsarbete. Förslaget att denna tidsperiod skall omfatta högst 90 dagar anser jag böra godtagas. Utredningen har vidare föreslagit, att den ledighet, som berättigar till tilläggsspenning, skall påbörjas tidigast å fyrtiofemte dagen före den beräknade nedkomsten och senast å förlossningsdagen samt att ledigheten skall uttagas i ett sammanhang. Med hänsyn till dels den bestämmelse i arbetarskyddslagen, som tillförsäkrar kvinna sex veckors ledighet omedelbart före den väntade nedkomsten och som förbjuder henne att arbeta i vissa yrken under de sex första veckorna efter förlossningen, och dels innehållet i den av 1952 års internationella arbetskonferens antagna konventionen nr 103 angående skydd vid havandeskap och barnsbörd tillstyrker jag förslaget i förstnämnda hänseende. Härigenom kommer nämligen kvinnan i regel att kunna täcka hela den tid, som avses i lagen och konventionen, och å andra sidan blir ersättning vanligen tillförsäkrad henne under den obligatoriska ledighetsperioden av sex veckor efter nedkomsten hur hon än eljest förlägger sin ledighet. Vad där efter beträffar förslaget om att ledigheten skall vara sammanhängande har detta kritiserats i ett par remissyttranden. Jag vill med anledning härav framhålla, att tilläggsspenningens syfte sammanfaller med de berörda arbetarskyddsbestämmelsernas, i det att kvinnan för sin egen och för barnets skull skall få en tids vila från sitt dagliga arbete utom hemmet. Det synes mig mindre välbetänkt att genom dispensmöjligheter i fråga om rätten till den ekonomiska gottgörelsen göra avkall på detta gemensamma syfte. För sjukförsäkrarna måste det dessutom bli besvärligt att hålla reda på under vilka tider kvinnan arbetar eller inte arbetar utom hemmet. Jag ansluter mig därför till utredningens förslag även i denna del.

Vidare har utredningen föreslagit, att tilläggsspenning ej skall utgå för tid efter tjugonde dagen efter förlossningsdagen, såframt kvinnan inte har barnet i sin vård utan att på grund av sjukdom vara förhindrad därifrån. Det är uppenbart att ju längre tid, som förflyter från förlossningen, desto mer hinner kvinnan återhämta krafterna och i desto högre grad är det barnets intresse, som träder i förgrunden, då man vill bereda modern

ledighet från förvärvsarbetet. Sistnämnda skäl bortfaller, om kvinnan exempelvis lämnar barnet i någon annans vård och utan men kan återgå till arbetet. Jag finner sålunda det av utredningen uppställda villkoret motiverat men vill i anslutning till vad medicinalstyrelsen anfört i sitt remissyttrande föreslå den ändringen härutinnan, att tilläggspenning skall utgå t. o. m. tjugosjunde dagen efter förlossningsdagen, oavsett att kvinnan inte har barnet i sin vård. Om barnet därefter är intaget på sjukhus men kräver daglig omvårdnad av modern eller eljest endast tillfälligt vårdas av annan, torde detta ej böra medföra att kvinnans rätt till tilläggspenning upphör.

Utredningen har diskuterat, huruvida man för rätten till tilläggspenning borde kräva, att kvinnan skulle återuppta sitt förvärvsarbete efter nedkomsten men har kommit till resultatet, att något dylikt villkor inte bör uppställas. Under remissbehandlingen har från några håll påyrkats ett villkor om återgång till arbetet. Jag finner det uppenbart, att man med ett sådant villkor i vart fall inte kan uppnå annat än ett tillfälligt återupptagande av förvärvsarbetet; för detta ändamål skulle krävas administrativt synnerligen svårhanterliga bestämmelser. Än väsentligare är emellertid, att någon ersättning inte skulle kunna lämnas vid den tid, då de utgifter uppkommer för vilka den normala inkomsten är avsedd — tilläggspenningen skall ju träda i stället för denna — utan först långt senare. Då vidare den ifrågasatta restriktionen knappast kan anses väl förenlig med de förut berörda arbetarskyddsbestämmelserna och dessutom skulle förta en del av reformens befolkningspolitiska verkan ävensom medföra ökade sjukskrivningsrisker, ansluter jag mig till utredningens ståndpunkt härvidlag.

Tilläggspenningen föreslås av utredningen till beloppet överensstämma med den tilläggsjukpenning, som utgår under de första 90 dagarna av en sjukperiod. Jag biträder detta förslag och vill härvid erinra om att genom propositionen nr 64 förslag förelagts årets riksdag att bl. a. moderskapspenning skall vara skattefri. Utredningen har anfört, att moderskapspenningens totalbelopp under denna förutsättning kommer att genomsnittligt motsvara åtminstone två tredjedelar av kvinnans tidigare inkomst räknat för tre månader eller ledighetsperiodens maximitid. Härigenom torde det bli möjligt för vårt land att ratificera internationella arbetsorganisationens konvention nr 102 angående minimistandard för social trygghet, såvitt angår förmåner vid havandeskap och barnsbörd. Även det villkor om kompensationsgrad, som beträffande ersättning för inkomstbortfall stipuleras i konventionen nr 103 angående skydd vid havandeskap och barnsbörd, torde uppfyllas; då det emellertid är tveksamt huruvida vår lagstiftning fullt tillgodoser de krav, som sistnämnda konvention i övrigt uppställer, torde frågan om ratifikation av denna konvention tills vidare böra anstå.

Beträffande frågan om moderskapspenningens inverkan

på gällande löneförmåner vid barnsbörd har utredningen förordat, att tilläggspenningen skall behandlas på samma sätt som tilläggs-sjukpenningen under det att grundpenningen inte skall påverka utgående lön. Denna ståndpunkt har i allmänhet godtagits vid remissbehandlingen. Från kommunalt håll har dock gjorts gällande, att moderskapspenningen i sin helhet borde behandlas som sjukpenningen.

Frågan om förhållandet mellan sjuklön och sjukpenning utredes f. n. i särskild ordning såvitt angår statsanställda m. fl. Oavsett vilket resultat denna utredning kommer fram till, synes det mig från olika synpunkter lämpligt att reglerna för sjukpenningen blir tillämpliga också på moderskapspenningen. Föreskrifterna i 28 § sjukförsäkringslagen om rätt för Kungl. Maj:t att från sjukpenningförsäkringen undantaga vissa statliga och kommunala arbetstagare, om rätt för arbetsgivare att, därest sådana arbetstagare icke undantagits, uppbära arbetstagaren tillkommande sjukpenning samt om rätt för parterna på arbetsmarknaden att kollektivavtalsmässigt träffa uppgörelse om att arbetsgivare, som utgivit sjuklön till arbetstagare, skall hos sjukkassan äga uppbära arbetstagarens sjukpenning, bör således äga motsvarande tillämpning såvitt angår moderskapspenningen. Bemyndigandet för Kungl. Maj:t att undantaga försäkrade från rätten till moderskapspenning bör kunna utnyttjas oberoende av om motsvarande undantag göres beträffande sjukpenning.

Utredningen har inte funnit det möjligt att skapa ett komplement till det obligatoriska försäkringsskyddet i form av en frivillig försäkring för moderskapspenning. Under remissbehandlingen har från några håll uttalats sympatier för en sådan. Jag delar emellertid utredningens uppfattning att det torde vara uteslutet att anordna en helt fristående frivillig moderskapsförsäkring. Den enda tänkbara möjligheten synes vara att komplettera den frivilliga sjukpenningförsäkringen enligt lagen om allmän sjukförsäkring med ett motsvarande skydd vid barnsbörd. Detta skulle dock — även om staten lämnade kraftigt stöd — medföra betydande höjningar av avgifterna inom den frivilliga sjukförsäkringen.

Uppenbarligen är det synnerligen angeläget, att den frivilliga sjukförsäkringen redan från början vinner största möjliga anslutning. Blir avgifterna jämförelsevis höga, sätter detta otvivelaktigt en stark hämsko på försäkringens utbredning. Man måste nämligen räkna med att många egna företagare under sådana förhållanden avskräckes från att teckna frivillig försäkring; och de kommer då att vid sjukdom ofta stå utan ett tillfredsställande ekonomiskt skydd. De finanspolitiska synpunkterna får ej heller släppas ur sikte. På grund härav och då den föreslagna obligatoriska försäkringens grundförmåner redan innebär högst avsevärda förbättringar av den ekonomiska hjälpen vid havandeskap och barnsbörd, anser jag mig i likhet med utredningen inte kunna förorda, att en frivillig försäkring avseende moderskapspenning införes.

Utredningens förslag i fråga om moderskapsförsäkringens finansiering innebär, att moderskapsförsäkringen ingår i sjukförsäkringen på så sätt att ersättning för förlossningsutgifter bestrides genom sjukvårdsförsäkringen, grundpenning genom försäkringen för grundsjukpenning och tilläggspenning genom den obligatoriska försäkringen för tilläggsjukpenning. Både män och kvinnor kommer alltså att genom sjukförsäkringsavgifterna delta i finansieringen av hjälpen vid havandeskap och barnsbörd. Statsbidrag avseende ersättning för förlossningsutgifter och grundpenning ävensom barntillägg skall utgå efter samma grunder som gäller för sjukförsäkringen d. v. s. med 50 % av kostnaderna, såvitt angår läkarvård, resor till och från förlossningsanstalt samt grundpenning och 75 % av kostnaderna för barntillägg. Till tilläggspenning skall arbetsgivarbidrag utgå i samma omfattning som till tilläggsjukpenning; utredningen har med anledning härav föreslagit, att det nu fastställda arbetsgivarbidraget till sjukförsäkringen höjes från 1,1 % till 1,14 % av de lönesummor — avseende manliga anställda såväl som kvinnliga — som enligt lagen om allmän sjukförsäkring skall ligga till grund för arbetsgivarbidragets bestämmande. Utredningens förslag i dessa delar har under remissbehandlingen i allmänhet lämnats utan erinran.

Emellertid har Svenska arbetsgivareföreningen och Handelsn arbetsgivarorganisation avstyrkt den föreslagna höjningen av arbetsgivarbidraget. De förordar, att i stället statsbidrag skall lämnas till försäkringen för tilläggspenning. Med anledning härav vill jag erinra om att när socialvårdskommittén på sin tid ville införa en av statliga medel helt bekostad ersättning för inkomstbortfall till förvärvsarbetande kvinnor, förslaget mötte stark opposition inte minst därför att detta förutsatte en fördelning av skattemedel på sådant sätt att de som hade bättre lön fick ett större bidrag. Motsvarande principiella invändning kan riktas mot den nu från arbetsgivarhåll förordade lösningen av finansieringsfrågan i denna del.

I likhet med utredningen finner jag det ej riktigt att statsmedel användes på angivet sätt. Om man i övrigt låter moderskapsförsäkringen i finansiellt avseende helt ingå i sjukförsäkringen — varemot nyssnämnda remissorgan inte haft något att erinra — synes det mig naturligt och rimligt att detsamma skall gälla även den föreslagna tilläggsförsäkringen. Ingen torde kunna påstå, att förslaget innebär någon nämnvärd extra ekonomisk belastning för den enskilde arbetsgivaren — såsom utredningen påpekat medför arbetsgivarbidragets höjning exempelvis för ett företag med ett lönekonto av 100 000 kr. en merkostnad av högst 40 kr. om året — och detta har ej heller från något håll gjorts gällande. Enligt utredningens beräkningar arbetar ungefär 50 000 kvinnor inom sådana områden av den privata arbetsmarknaden för vilka gäller kollektivavtalsenlig rätt till lön vid ledighet för barnsbörd. De ingalunda fåtaliga arbetsgivare, som redan utger dylik lön, kommer enligt förslaget att — under samma för-

utsättningar som gäller beträffande sjuklön och sjukpenning — erhålla möjlighet att uppbära arbetstagaren tillkommande tilläggspenning.

Jag ansluter mig sålunda till utredningens förslag angående moderskapsförsäkringens finansiering. Med anledning av vad som i vissa remissyttranden anförts rörande förhållandena i övre Norrland förordar jag dock — särskilt med tanke på de ofta långa resorna till förlossningsanstalt i denna landsända — att samma möjlighet som gäller i fråga om sjukvårdsförsäkringen beredes Kungl. Maj:t att medgiva höjning från 50 till högst 70 % av statsbidraget till ersättning för förlossningsutgifter i vad detta avser läkarvård och resor.

Mödrahjälpen.

Utredningens förslag rörande mödrahjälpen innebär, att denna bibehålles i sin nuvarande utformning vid sidan av moderskapsförsäkringen. Mödrahjälp skall alltså liksom hittills i fall av behov kunna lämnas intill 600 kr. vid enkelbörd och 800 kr. vid flerbörd. Utredningen har dock funnit det uppenbart, att vid avvägningen av denna hjälp hänsyn måste tagas till det kraftigt ökade försäkringsmässiga stödet.

I det stora flertalet remissyttranden har man helt anslutit sig till utredningens förslag i denna del. I några fall har dock röster höjts för ändringar i olika hänseenden. Sålunda har förordats övergång från den nuvarande naturaformen till en mer eller mindre modifierad kontantlinje samt upp-
mjukning av reglerna rörande länsstyrelsernas kontroll av mödrahjälpmedel. Vidare har ifrågasatts omläggning av verksamhetens administration, innebärande bl. a. att beslutanderätten i mödrahjälpärenden skulle överflyttas till barnavårdsnämnderna. Slutligen har önskemål uttalats om generösare prövning av behovet av mödrahjälp.

Jag har i det föregående uttalat, att det är min avsikt att så snart som möjligt pröva frågan om en revision av fattigvårdslagstiftningen. Att en sådan bör komma till stånd utan dröjsmål, därom torde ej råda delade meningar. Vad mödrahjälpen beträffar måste denna, om en särskild behovsprövad hjälpform vid barnsbörd framdeles överhuvudtaget visar sig erforderlig, till sin utformning röna väsentlig inverkan av en blivande socialhjälp. Detta gäller framför allt mödrahjälpens innehåll men också bl. a. dess administration. Att märka är vidare att denna hjälpform under lång tid i sina huvuddrag torde få anses ha fungerat tillfredsställande.

I likhet med utredningen anser jag i enlighet härmed, att inga andra förändringar bör vidtagas beträffande mödrahjälpen än sådana som direkt påkallas av moderskapsförsäkringen. I sådant fall kommer endast hjälpbeloppets storlek i fråga. Såsom utredningen anført torde möjlighet alltjämt böra hållas öppen att bevilja mödrahjälp intill nu gällande maximibelopp, men vanligen torde vid mödrahjälpens utmätande i det enskilda fallet hänsyn böra tagas till det ökade försäkringsmässiga skyddet.

Slutligen vill jag i detta sammanhang understryka, att moderskapsförsäkringens införande innebär en stark förskjutning av den behovsprövade hjälpens andel i den samlade ekonomiska hjälpen vid havandeskap och barnsbörd. Från det att mödrahjälpen tidigare har svarat för inemot hälften av kostnaderna kommer vid bifall till vad jag har föreslagit blott ungefär en tiondel på dess lott. Det synes mig stå i god samklang med utvecklingen inom socialpolitiken att låta generella hjälpformer efter hand ersätta äldre behovsprövade sådana.

Vissa särskilda frågor.

Utredningen har föreslagit, att nuvarande statsbidrag till driften av förlossningsanstalter och väntehem m. m. avvecklas. Driftbidrag utgår sedan år 1938 främst till offentliga förlossningsinrättningar med 3 kr. eller — till mindre inrättningar — 2 kr. per vård dag. Bidraget lämnas i fråga om salspatient på förlossningsanstalt för högst 10 dagar och i fråga om kvinna, som vistas på väntehem, för högst 15 dagar. Som villkor gäller, att avgiften för statsbidragstiden utgör högst 1 kr. om dagen. Utredningen har, såsom tidigare nämnts, förutsatt, att på barnbördsavdelning samma vårdavgift skall tillämpas som på annan sjukhusavdelning och att avgiften skall betalas av sjukkassan. Då avgiften för vård å allmän sal på lasarett f. n. vanligen är 3 kr. per dag, skulle sålunda de sjukhushuvudmän, som nu erhåller 3 kr. i statsbidrag och 1 kr. i avgift, få vidkännas en inkomstminskning av 1 kr. per dag. Vidare skall enligt förslaget det speciella bidrag av statsmedel, som nu lämnas kvinna på väntehem om hon har behov av hemhjälp, avskaffas; detta hjälpbehov skall i stället tillgodoses av den allmänna ekonomiska hjälpen vid havandeskap och barnsbörd.

Utredningens förslag har vid remissbehandlingen i regel lämnats utan erinran. Medicinalstyrelsen, Svenska landstingsförbundet och Svenska stadsförbundet har emellertid anfört, att frågan om avveckling av driftbidraget bör prövas i ett större sammanhang och att bidraget därför bör bibehållas tills vidare. Medicinalstyrelsen befarar dessutom en större avgiftshöjning än vad utredningen räknat med och föreslår, att villkor skall föreskrivas om en maximiavgift av 3 kr. per dag.

Jag har redan i det föregående som min uppfattning uttalat, att förlossningsvården från försäkringens synpunkt bör behandlas på samma sätt som sjukhusvård i allmänhet. Därav följer visserligen inte nödvändigtvis att driftbidraget till förlossningsanstalterna skall helt avvecklas, men redan av vad jag anfört framgår, att ett bibehållande av nämnda statsbidrag skulle väsentligt reducera det administrativa värdet av en dylik ordning. Den inkomstminskning, som vid genomförande av utredningens förslag skulle drabba huvudmännen för de större anstalterna, utgör 1 kr. per vård dag. I betraktande av att dagkostnaden vid lasarett överstiger

40 kr. synes det inte med fog kunna göras gällande, att förlusten har sådan betydelse att ett statsbidrag för den skull behöver upprätthållas. Det torde även böra erinras om att det i princip inte utgår något statsbidrag till allmän lasarettsvård. Kommunförbundens inställning synes också ha förestavats mindre av omtanke om den ekonomiska betydelsen i och för sig av driftbidraget till förlossningsanstalterna än av önskemålet att vid en framtida reformering av statsbidragssystemet på sjukvårdens område få räkna sig till godo även detta bidrag. Spörsmålet om och i vilken mån så skall ske torde emellertid kunna prövas i sitt större sammanhang, oavsett att förevarande bidrag nu avvecklas. Jag vill dock här framhålla, att statsbidraget kom till som ett led i en rad befolkningspolitiska åtgärder och att syftet med bidraget var att bereda barnaföderskorna tillgång till billig vård på förlossningsanstalt. Då förlossningsutgifterna nu skall bestridas försäkringsvägen, bortfaller enligt min åsikt nämnda skäl att lämna statligt stöd åt en speciell del av lasarettsvården.

Det synes knappast troligt att, såsom medicinalstyrelsen befarat, vårdavgiften på förlossningsavdelning skulle komma att sättas högre än på annan sjukhusavdelning. Något sakligt motiv för en dylik avgiftsdifferentiering torde inte finnas. Även administrativa skäl talar för att sjukhusägarna kommer att tillämpa enhetliga grunder härvidlag. Det torde i detta sammanhang böra erinras om att Kungl. Maj:t enligt 15 § lagen om allmän sjukförsäkring skall kunna begränsa kassornas ersättningsskyldighet genom en taxa för beräkning av ersättning för sjukhusvård enligt lagen; utredningens förslag innebär, att samma möjlighet skall finnas i fråga om förlossningsvården.

Jag godtager därför utredningens förslag i denna del. Väntehemmen torde, såsom jag i specialmotiveringen kommer att utveckla närmare, böra jämföras med förlossningsanstalter, varför vård och resor bör ersättas genom försäkringen. Det speciella bidrag av högst 15 kr., som av statsmedel utgår till kvinna intagen på väntehem för att möjliggöra anställande av hemhjälp i hennes hem, torde böra avskaffas; genom den allmänna förbättringen av hjälpen åt barnaföderskor synes detta bidrag obehövt.

Beträffande rätten till vissa l ä k e m e d e l inom den förebyggande vården gäller nu som villkor att dylika läkemedel skall utlämnas kostnadsfritt, såvida inte kvinnans eller hennes försörjningspliktiga anhörigas ekonomi är sådan, att förmånen inte rimligen bör utgå. Utredningen har föreslagit att villkoret slopas, varemot ingen invändning riktats vid remissbehandlingen. Jag biträder detta förslag.

Kostnadsfrågor.

Den reglering av den samhälleliga hjälpen vid havandeskap och barns-börd, som jag i det föregående förordat, överensstämmer i allt väsentligt med socialförsäkringsutredningens förslag. Endast i några hänseenden har

jag sålunda ansett mig böra avvika från vad utredningen föreslagit. Härvidlag må erinras om att jag ansett grundpenning böra utgå med oavkortat belopp, även om barnet är dödfött eller om det avlider kort tid efter födelsen, samt att tilläggspenning skall utgå även till kvinna å mödrahem. Vidare har jag funnit Kungl. Maj:t böra äga möjlighet att under vissa villkor höja statsbidraget avseende läkarvård samt resor till och från förlossningsanstalt från 50 % till högst 70 % av kostnaderna. De av mig sålunda och i övrigt förordade jämkningarna i utredningens förslag torde icke nämnvärt påverka de kostnadsberäkningar rörande moderskapsförsäkringen, som verkstälts av utredningen och innebär följande.

Den årliga kostnaden för ersättning för förlossningsutgifter beräknas till ca 4 milj. kr. Staten skall bidra med 50 % av kostnaderna för läkarvård vid hemförlossning samt för resor till och från förlossningsanstalt, eller med tillhopa ca 0,5 milj. kr., under det att hälften av nyssnämnda kostnader och hela den på avgifter för slutna förlossningsvård belöpande kostnaden, eller sammanlagt ca 3,5 milj. kr., skall falla på avgifterna för sjukvårdsförsäkringen.

Den årliga kostnaden för grundpenning beräknas till 29,5 milj. kr. Statsbidrag skall utgå med 50 % av dessa kostnader. Då emellertid det statliga avgiftsindragsbidraget till sjukförsäkringen torde komma att öka till följd av moderskapsförsäkringen — nämnda bidrag är avsett som ersättning till sjukkassorna för avgifter i den mån dessa skall nedsättas — torde statens bidrag bli högre än halva totalkostnaden för grundpenningen, medan belastningen på avgifterna för grundsjukpenningförsäkringen reduceras i motsvarande grad. Sålunda beräknas staten till grundpenningen få bidra med 18,2 milj. kr. och de försäkrade till samma ändamål med 11,3 milj. kr. Kostnaden för barn tillägg, 1,5 milj. kr., skall till 75 % bestridas med statsbidrag, vilket innebär en kostnad av 1,1 milj. kr.; återstoden, eller 0,4 milj. kr., skall betalas genom avgifterna för försäkringen för grundsjukpenning.

Kostnaden för tilläggspenning, som skall bestridas genom dels avgifterna för tilläggsjukpenningförsäkringen och dels arbetsgivarebidrag, beräknas till årligen 12,0 milj. kr., därest statens och kommunernas tjänstemän kommer att omfattas av tilläggsförsäkringen. Arbetsgivarbidraget skall i princip utgöra 0,04 % av de löner, arbetsgivaren årligen betalar ut (till både manliga och kvinnliga anställda), och beräknas till 7,2 milj. kr. Återstoden av kostnaden, eller 4,8 milj. kr., får alltså bäras av dem som är försäkrade för tilläggsjukpenning.

Den årliga bruttokostnaden för moderskapsförsäkringen kommer i enlighet härmed att uppgå till 47,0 milj. kr., varav på de försäkrade faller 20,0 milj. kr., på arbetsgivarna 7,2 milj. kr. och på staten 19,8 milj. kr. De erforderliga höjningarna av sjukförsäkringsavgifterna beräknas för år genomsnittligen till 0,80 kr. för sjukvårdsförsäkringen och 3,50 kr. för försäkring-

en för grundsjukpenning samt till 4 % i fråga om försäkringen för tilläggs-sjukpenning.

Om man till årskostnaderna för moderskapsförsäkringen, 47,0 milj. kr., lägger den av utredningen beräknade årliga kostnaden för m ö d r a h j ä l p, 5,5 milj. kr., blir den årliga kostnaden för samhällets ekonomiska hjälp vid havandeskap och barnsbörd 52,5 milj. kr. Vid bedömning av nettokostnaden för reformen måste nuvarande kostnader för motsvarande ändamål avräknas. Dessa utgör 26,4 milj. kr. Kostnadsökningen genom reformen skulle sålunda uppgå till 26,1 milj. kr. Därav skulle belöpa på de försäkrade 13,9 milj. kr., på arbetsgivarna 7,2 milj. kr. och på staten 5,0 milj. kr.

En beräknad årskostnad av 5,5 milj. kr. för mödrahjälpen synes mig emellertid — bl. a. med hänsyn till att kostnaderna för mödrahjälp under budgetåret 1952/53 uppgick till totalt 7,8 milj. kr. — väl hög vid införandet av moderskapsförsäkring, varför kostnaden för staten torde böra bli mindre än nyss nämnts.

Det är min avsikt att i ett sammanhang upptaga anslagsäskandena för budgetåret 1954/55 för bl. a. sjukförsäkringen, moderskapsförsäkringen och mödrahjälpen ävensom den läkemedelsreform, varom förslag i särskild ordning kommer att framläggas. Jag anser mig därför nu icke böra ytterligare uppehålla mig vid dessa frågor utan återkommer till dem i annat sammanhang.

Beträffande specialmotiveringen torde här få hänvisas till propositionen s. 92—105.

Lagrådet.

Lagrådets yttrande har inhämtats över förslagen till lag om moderskaps-hjälp och lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 om allmän sjukförsäkring.

Lagrådet har lämnat förslagen utan erinran.

Motionerna.

- I motionerna I: 492 och II: 633 hemställas, »att riksdagen måtte besluta
1. avslå det i proposition nr 144 framlagda förslaget till lag om moderskapshjälp m. m.
  2. höja moderskapshjälpen från det nu vanligen utgående beloppet ett-hundratjufogem kronor till tvåhundra-sjuttio kronor samt till mödrar med barn under tio år till tvåhundra-nittio kronor,
  3. höja moderskapspenningen från sjuttiofem kronor till etthundra-femtio kronor med ett tillägg å tio kronor för mödrar med hemmavarande barn under tio år,

4. att statens bidrag till såväl moderskapshjälp som moderskapspenning skall utgå med etthundrafemtio kronor eller, då hemmavarande barn under tio år finnes, med etthundrasextio kronor,
5. att kostnader i samband med slutet förlossningsvård samt resor skall utgå efter i propositionen angivna riktlinjer ehuru endast till mödrar som erhåller moderskapshjälp eller moderskapspenning,
6. att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderlig lagtext».

I motionen II: 634 hemställes, »att, därest de vid årets riksdag väckta lika-lydande motionerna I: 384 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 490 av herr Hjalmarson m. fl. icke skulle vinna riksdagens bifall, riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 144, i enlighet med de riktlinjer som angivits i denna motion, måtte besluta

A) ersätta den nuvarande mödrahjälpen med en förhöjning av den grundpenning, som är avsedd att utgå enligt Kungl. Maj:ts förslag till lag om moderskapshjälp, med åttio kronor, varigenom grundpenningen skulle sammanlagt utgå med trehundrafemtio kronor,

B) föreskriva det villkoret att tilläggspenning icke skall utgå förrän det visat sig att i övrigt tilläggspenningberättigad kvinna inom tolv månader efter förlossningen under åtminstone tre månader stått till arbetsmarknadens förfogande,

C) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förnyad utredning angående möjligheterna för en komplettering av lagen om moderskapsförsäkring med en tilläggspenning även för i hemmet arbetande kvinnor,

D) att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderlig lagtext».

I motionerna I: 468 och II: 601 hemställes, »att riksdagen beslutar sådan ändring av de i propositionen nr 144 framlagda förslagen till lag om moderskapshjälp liksom också i fråga om de härav betingade anslagsäskandena för budgetåret 1954/55, att grundpenningen höjes från 270 kronor till 400 kronor och att mödrahjälpen slopas».

Frågan om frivillig försäkring eller annan stödform för hemarbetande kvinnor behandlas, förutom i den ovan angivna motionen II: 634, i två motionspar. Sålunda yrkas i motionerna I: 481 och II: 623, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att utredningen kommer till stånd angående möjliga former för frivillig tilläggsförsäkring för moderskapspenning för hemarbetande kvinnor, eller annan lämplig stödform. I. ex., enligt ett förslag av socialstyrelsen, att barntillägget för mödrar, som icke äger rätt till tilläggspenning, höjes till sex kronor om dagen; och i motionerna I: 482 och II: 622 hemställes, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 144 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om moderskapspenning i form av s. k. tilläggspenning för hemarbetande hustrur snarast möjligt måtte upptagas till omprövning.

Slutligen hemställas i motionerna I: 469 och II: 602, »att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 144 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, att mödrahjälpen huvudsakligen bör utgå som en kontanthjälp och att en uppmjukning av nuvarande normer måtte ske, så att hjälpen kan ges efter generösare grunder».

Utskottet.

Reformverksamheten i fråga om de samhälleliga hjälpåtgärderna vid havandeskap och barnsörd har under senare år främst inriktats på att få till stånd olika kollektiva hjälpformer, som helt eller delvis är avsedda för blivande eller nyblivna mödrar. Främst märkes här den förebyggande mödra- och barnavården, vidare förlossningsvården, mödrahemsverksamheten och folktandvården. Den direkta ekonomiska hjälpen i form av moderskapspenning eller moderskapshjälp och mödrahjälp har däremot icke undergått annan förändring än att mödrahjälpens maximibelopp höjts. Även om de kollektiva hjälpformerna kan sägas utgöra en komplettering till det ekonomiska stödet, har detta genom penningvärdeförsämringen kommit att framstå som otillräckligt. Frågan om en förstärkning av detta stöd har dessutom genom den beslutade sjukförsäkringsreformen kommit i ett sådant läge, att uppskov med lösningen icke bör komma i fråga. Här- om torde allmän enighet råda, och utskottet hälsar med tillfredsställelse, att förslag om väsentlig förbättring av den ekonomiska hjälpen åt mödrarna nu kunnat framläggas.

Enligt propositionens förslag skall den nuvarande moderskapshjälpen och moderskapspenningen ersättas med en i anslutning till sjukförsäkringslagen utformad moderskapshjälp, vilken finansiellt och administrativt skall utgöra en del av sjukförsäkringen. I motionerna I: 492 och II: 633 hemställas däremot, under åberopande av att enligt motionärernas mening förutsättning saknas att genomföra sjukförsäkringsreformen den 1 januari 1955, att förbättringen av den ekonomiska hjälpen skall ske genom en förstärkning av de nuvarande hjälpformerna.

Moderskapspenningen kan utgå endast till icke sjukförsäkrade kvinnor, och utrymme för denna hjälpform kommer därför icke längre att finnas, sedan den allmänna sjukförsäkringen genomförts. Därvid kommer icke heller den i förordningen om erkända sjukkassor reglerade moderskapshjälpen att kunna bestå i sin nuvarande utformning. Motionärernas förslag förutsätter således att sjukförsäkringsreformen uppskjutes. Riksdagen har tidigare i år tagit ställning till motioner med yrkande om uppskov med sjukförsäkringsreformen och därvid på utskottets hemställan avslagit dessa. Med hänvisning härtill får utskottet avstyrka bifall till de förevärande motionerna. Utskottet ansluter sig till uppfattningen, att den gene-

rella hjälpen vid havandeskap och barnsbörd bör få formen av en i avslutning till den allmänna sjukförsäkringen utformad socialförsäkring.

Propositionens förslag innebär, att moderskapshjälp skall utgivas till i princip alla barnaföderskor, som omfattas av sjukförsäkringen. Praktiskt taget alla barnaföderskor i landet kommer härigenom att få rätt till sådan hjälp. Moderskapshjälpen skall utgöras av ersättning för förlossningsutgifter samt moderskapspenning. Moderskapspenningen föreslås uppdelad i ett fast engångsbidrag, grundpenning, som skall tillkomma i princip alla barnaföderskor, och ett löpande bidrag, tilläggspenning, som under vissa villkor skall tillkomma kvinnliga löntagare. Grundpenningen avser att bereda ersättning för utgifter i samband med barnsörden och föreslås utgöra 270 kronor vid enkelbörd — vilket motsvarar grundsjukpenning enligt sjukförsäkringslagen för 90 dagar — och 405 kronor vid flerbörd. Därtill skall kunna utgå barntillägg om sammanlagt 20 kronor i normalfallen och 90 kronor i vissa särskilda fall. Tilläggspenningen är avsedd att utgöra ersättning för förlorad arbetsinkomst under den tid kvinnan i samband med barnsörden avhåller sig från arbete och skall enligt förslaget utgå under högst 90 dagar och till beloppet överensstämmande med tilläggssjukpenningen under de första 90 dagarna av en sjukperiod. Mödrahjälpens skall enligt förslaget bibehållas i sin nuvarande utformning.

Beträffande storleken av grundpenningen och den därmed i viss mån sammanhängande frågan huruvida mödrahjälpens är behöflig som en moderskapshjälp kompletterande hjälpform framföres i motionerna I: 468 och II: 601 samt II: 634 den mening, att grundpenningen bör höjas — enligt motionerna I: 468 och II: 601 till 400 kronor och enligt motionen II: 634 till 350 kronor — samt mödrahjälpens avskaffas.

Den föreslagna grundpenningen utgör en väsentlig förstärkning av den kontanta hjälpen vid havandeskap — jämfört med moderskapspenningen betydligt mer än en tredubbling och i förhållande till den nuvarande moderskapshjälpens mer än en fördubbling. Härtill kommer övriga generella förmåner, såsom barntillägg, förlossningsvård och ersättning för vissa utgifter. Givetvis hade det i och för sig varit önskvärdt, att moderskapshjälpens grundförmåner kunnat utökas i än högre grad. Vid avvägningen av kontantbeloppet måste man emellertid enligt utskottets mening vid en generell, icke behovsprövad hjälpform av kostnadsskäl taga sikte på de mera normalt förekommande hjälpbehoven. Särskilt synes detta vara motiverat, då frågan är om en obligatorisk försäkring, där intresset att begränsa avgifternas storlek måste tillmätas betydande vikt. Utskottet godtäger med hänsyn härtill propositionens förslag om grundpenningens storlek.

Mödrahjälpens omfattning har under senare år successivt minskat. Genomförandet av en allmän moderskapshjälp, som innefattar väsentligt höjda bidrag, torde även medföra, att färre kvinnor blir i behov av mödrahjälp. Mödrahjälpens torde vidare i högre grad än nu är fallet få karaktären

av bidrag åt barnaföderskor, som befinner sig i ekonomiskt nödläge, dvs. sådana fall, där socialvården eljest fått gripa in. Det kan då ifrågasättas, om icke socialvården i stället för mödrahjälpen bör sörja för de hjälpbehov, som nu handlägges inom mödrahjälpen. Huruvida en reform i denna riktning lämpligen bör komma till stånd hänger emellertid nära samman med den framtida utformningen av socialhjälpen och bör därför prövas vid den revision av fattigvårdslagstiftningen, som enligt vad som upplyses i propositionen är avsedd att snarast möjligt företagas. Utskottet avstyrker således de nämnda motionsyrkandena.

Det har ofta påtalats som en brist i de nuvarande hjälpformerna, att förvärvsarbetande kvinnor icke erhåller kompensation för mistad arbetsförtjänst vid ledighet för havandeskap och barnsbörd. Bestämmelser om dylik ersättning måste anses utgöra ett naturligt komplement till de arbetarskyddsrättsliga föreskrifter, som garanterar kvinnan viss tids ledighet i samband med havandeskapet och barnsbörden samt förbjuder henne att under tiden närmast efter nedkomsten arbeta inom vissa yrken. Även abortprofylaktiska skäl talar för att en dylik ersättningsrätt införes. Utskottet ansluter sig helt till förslaget att moderskapshjälpen icke blott skall ge ersättning för ökade utgifter i samband med barnsbörden utan även — i form av en mot tilläggssjukpenningen svarande tilläggsspenning — lämna ersättning för inkomstbortfall.

I motionen II: 634 liksom i en del remissyttranden framföres den uppfattningen, att rätten till tilläggsspenning bör förknippas med villkoret att kvinnan återupptager eller söker erhålla förvärvsarbete inom viss tid efter nedkomsten. Ett sådant villkor skulle emellertid medföra den allvarliga olägenheten, att tilläggsspenningen skulle kunna utbetalas först efter den tid, under vilken kvinnan i anledning av barnsbörden avhållit sig från arbete och under vilken hon alltså regelmässigt har störst behov av ekonomiskt stöd. Villkoret skulle därför väsentligt förringa värdet av reformen, och då det dessutom, såsom departementschefen närmare utvecklar, skulle medföra även andra olägenheter, avstyrker utskottet att detsamma införes i lagen.

Inom den allmänna sjukförsäkringens ram finns en frivillig försäkring, som är avsedd för dels förvärvsarbetande, som har annan inkomst än inkomst av tjänst, dels hemarbetande hustrur och dels vissa studerande. Departementschefen har i likhet med socialförsäkringsutredningen icke funnit det möjligt att inom moderskapshjälpen skapa en motsvarighet till denna frivilliga försäkring. I motionerna I: 481 och II: 623, I: 482 och II: 622 samt II: 634 framhålles det önskvärda i att förmånerna för de hemarbetande kvinnorna förbättras och hemställs, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär en förnyad prövning av frågan om möjligheterna att komplettera moderskapshjälpen med en frivillig tilläggsförsäkring eller annan lämplig stödform för dessa kvinnor.

Att anordna en helt fristående frivillig försäkring anser utskottet liksom departementschefen och socialförsäkringsutredningen icke kunna komma i fråga. Anslutning till denna skulle sannolikt endast kunna påräknas från kvinnor, som har anledning att räkna med att de kunde bli havande inom en icke alltför avlägsen framtid. Om då i stället den frivilliga moderskapsförsäkringen anslötes till den frivilliga sjukförsäkringen, skulle man få räkna med avsevärda avgiftshöjningar för den frivilliga sjukförsäkringen. Socialförsäkringsutredningen har gjort vissa beräkningar härom med utgångspunkt från att den frivilliga tilläggspenningen vid moderskap finge uppgå till högst 3 kronor om dagen samt från att statsbidrag om 20 respektive 50 procent utginge. Härvid har räknats med olika alternativ dels i fråga om den procentuella anslutningen till den frivilliga försäkringen av män och kvinnor och dels i fråga om den andel av de anslutna kvinnorna, som kan antas föda barn varje år. Som exempel på de avgiftshöjningar, som skulle erfordras för den beslutade frivilliga sjukförsäkringen, om man med denna kombinerade en dylik frivillig moderskapsförsäkring, må nämnas, att avgiften för en sjukpenning av 3 kronor om dagen skulle öka med 67 procent (från ca 39 till ca 65 kronor) under vissa, inte osannolika förutsättningar rörande försäkringsbeståndets sammansättning m. m. Därvid har räknats med 20 procents statsbidrag till moderskapsförsäkringen och 3 dagars karenstid i sjukförsäkringen. Om statsbidraget höjdes till 50 procent, skulle avgiftsökningen i det nämnda fallet bli 42 procent (från ca 39 till ca 55 kronor). Vid längre karenstid i sjukförsäkringen skulle avgiftsökningarna bli väsentligt större.

Avgiftshöjningarna inom den frivilliga sjukförsäkringen måste befaras verka starkt hämmande på anslutningen till denna. Särskilt skulle de ekonomiskt mindre väl ställda få sina möjligheter att begagna den frivilliga sjukförsäkringen beskurna, och icke minst skulle detta gälla för hemarbetande kvinnor, som icke har anledning att räkna med havandeskap. En frivillig moderskapsförsäkring synes därför utskottet icke kunna förordas. Det är enligt utskottets mening att anbefalla, att verkningarna av de förbättringar i moderskapshjälpen, som enligt förslaget skall komma alla barnaföderskor till del, avvaktas innan frågan om anordnande av något ytterligare ekonomiskt stöd omprövas. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t har uppmärksamheten riktad på detta spörsmål och upptager det till omprövning, om ytterligare stödåtgärder kommer att visa sig erforderliga. Utskottet avstyrker således motionärernas begäran om skrivelse i ärendet.

Såsom tidigare nämnts föreslås i propositionen icke någon ändring i utformningen av mödranhjälpen. Även de nuvarande maximibeloppen för mödranhjälpen — 600 kronor vid enkelbörd och 800 kronor vid flerbörd

lämnas således enligt förslaget orubbade. Det har nämligen ansetts, såväl av departementschefen som av socialförsäkringsutredningen, att möjlighet bör finnas att i fall, där hjälpbetövet är särskilt framträdande,

utöver förmånerna från moderskapsförsäkringen bevilja mödrahjälp intill nu gällande maximibelopp. Utskottet delar denna uppfattning.

Frågan om grunderna för utgivande av mödrahjälp behandlas i motionerna I: 469 och II: 602, i vilka hemställs, att riksdagen måtte uttala, att mödrahjälpen huvudsakligen måtte utgå som en kontanthjälp, och att en uppmjukning måtte ske av de nuvarande normerna till ledning för bestämmande av hjälpbeloppet, så att hjälp kan ges efter generösare grunder.

Mödrahjälp till kostförbättring, som tidigare i regel utgick in natura, utbetalas sedan 1949 kontant med visst belopp för vecka eller månad. Mödrahjälp till andra ändamål — utrustning för kvinnan och barnet, tandvård, inackordering på mödrahem m. m. — utgår däremot normalt in natura, dvs. vanligen så, att barnavårdsnämnden ersätter den som levererat varor till kvinnan eller ställt tjänster till hennes förfogande.

Genom den föreslagna moderskapshjälpen kommer samtliga mödrar att få större kontantbelopp till fritt förfogande än som nu är fallet, och åtskilliga av dem, som vid nuvarande förhållanden skulle behöva mödrahjälp, kommer att kunna reda sig med den generella kontanthjälpen. Förslaget medför därför i och för sig en stark förskjutning till förmån för kontantlinjen. Utformningen av de hjälpåtgärder, som mödrahjälpen innefattar, kommer vid den förestående revisionen av fattigvårdslagstiftningen att omprövas, och därvid kommer bl. a. att övervägas huruvida dessa hjälpåtgärder lämpligen bör inpassas i en blivande socialhjälpslagstiftning. Det är enligt utskottets mening önskvärt att man icke nu föregriper denna omprövning. Med hänsyn jämväl till att den nuvarande ordningen i det stora hela synes fungera tillfredsställande, anser sig utskottet icke nu böra förorda en omläggning av principerna för mödrahjälpen. Utskottet vill emellertid uttala, att utskottet i likhet med socialförsäkringsutredningen finner det önskvärt, att mödrahjälpnämnderna ägnar uppmärksamhet åt möjligheterna att lämna mödrahjälp kontant, där detta kan anses lämpligt.

Önskemålet att hjälp skall kunna ges efter generösare grunder har i viss utsträckning tillgodosetts redan i det föreliggande förslaget. Detta lämnar nämligen möjlighet att bevilja mödrahjälp upp till de maximibelopp, som nu gäller, utan hinder av att vederbörande erhåller större generell kontanthjälp än hon tidigare kunnat få. — Givetvis måste man räkna med att de av socialstyrelsen utfärdade normerna till ledning för beräkning av mödrahjälpbeloppen även efter förstärkningen av den generella hjälpen kan med hänsyn till särskilda hjälpbehov behöva överskridas. Såsom socialstyrelsen i sitt remissyttrande framhåller måste därför dessa normer också i framtiden lämna utrymme för vederbörligt beaktande av sådana omständigheter, som kommer hjälpbehovet att framstå som särskilt angeläget.

Propositionen föranleder i övrigt icke någon erinran eller särskilt uttalande från utskottets sida.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen, med avslag å motionerna I: 468 och II: 601, I: 492 och II: 633 ävensom motionen II: 634, såvitt denna avser ändringar i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om moderskapshjälp samt avskaffande av mödrahjälpen, måtte bifalla förevarande proposition;

B. att motionerna

1) I: 481 och II: 623,

2) I: 482 och II: 622 samt

3) II: 634, såvitt denna avser skrivelse till Kungl. Maj:t angående tilläggspenning för i hemmet arbetande kvinnor, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 469 och II: 602 måtte anses besvarade genom vad utskottet ovan i motiveringen anförte.

Stockholm den 4 maj 1954.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Nils Elowsson*, fru Svenson, herrar Axel E. Svensson, Lundgren, Grönkvist och Kronstrand;

från andra kammaren: fru Johansson i Norrköping, herrar Nilsson i Göteborg, Lundberg, Carlsson i Bakeröd, fröken Höjer, fru Sjöstrand, herr Johansson i Södertälje och fröken Wetterström*.

---

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Särskilt yttrande

av herr *Lundgren* och fröken *Wetterström*.

I likalydande motionerna I: 492 och II: 633 hemställes, att riksdagen måtte avslå det i propositionen framlagda förslaget om moderskapshjälp m. m. Därjämte hemställes att den förbättring av den direkta ekonomiska hjälpen vid havandeskap och barnsörd, som förordas i propositionen, i stället skall ske genom en förstärkning av de nuvarande hjälpformerna. Avslagsyrkandet grundar sig på av högern i tidigare sammanhang under årets riksdag i motionerna I: 384 och II: 490 framfört yrkande om uppskov med den obligatoriska sjukförsäkringens genomförande.

Vi ansluter oss till den av motionärerna framförda åsikten, att de ekonomiska och organisatoriska förutsättningarna för närvarande icke föreligger för ett ikraftträdande av sjukförsäkringslagen den 1 januari 1955. Ett bifall till uppskovsyrkandet hade enligt vår mening ej heller omöjliggjort att en väsentlig förbättring av den ekonomiska hjälpen åt mödrarna kunnat genomföras redan den 1 januari 1955. Riksdagen har emellertid i annat sammanhang avslagit det framställda uppskovsyrkandet, varigenom det i motionerna I: 492 och II: 633 framlagda förslaget till förstärkning av de nuvarande hjälpformerna vid havandeskap och barnsörd numera kommit att sakna aktualitet.

Reservationer

I. vid utskottets hemställan under B.

av fru *Svenson*, herr *Kronstrand*, herr *Carlsson* i Bakeröd, fröken *Höjer* och fru *Sjöstrand*, som ansett

a) att det stycke i utskottets yttrande å s. 31 som börjar resp. slutar med orden »Avgiftshöjningarna inom — — — i ärendet» bort ersättas med följande uttalande.

Avgiftshöjningarna inom den frivilliga sjukförsäkringen kan möjligen verka hämmande på anslutningen till denna. En utredning om frivillig moderskapsförsäkring torde dock trots det ovan anförda kunna förordas. Utskottet anser följaktligen, att det i propositionen lämnade förslaget i denna del icke är helt tillfredsställande. Tilläggspenningen skulle avse att ersätta arbetsinkomst, som barnaföderskan förlorar i samband med barnsörden. Det är enligt utskottets mening då ej förenligt med en rättvis avvägning att, såsom propositionen föreslår, undantaga från denna förmån

de kvinnor, som arbetar i hemmet eller deltar i mannens förvärvsarbete eller som eljest icke har rätt till tilläggspenning. Såsom framhållits i motionerna I: 481 och II: 623 samt I: 482 och II: 622 innebär en barnsbröd även för dessa grupper av kvinnor stora ekonomiska påfrestningar. Ofta måste sålunda extra arbetskraft anskaffas som vikarie. De barntillägg på två kronor om dagen, som i propositionen föreslås utgå för alla kvinnor med barn under tio år för i huvudsak de dagar de är intagna på förlossningsanstalt eller sjukhus, är för obetydliga för att i detta sammanhang spela någon nämnvärd roll. Socialstyrelsen har föreslagit, att barntillägget för de mödrar, som icke äger rätt till tilläggspenning, höjes till 6 kronor per dag. Härigenom skulle dessa mödrar i normalfall få uppbära 60 kronor i barntillägg. Merkostnaden genom en sådan utformning av barntilläggen har av socialstyrelsen beräknats till ca 2 milj. kronor per år. Socialstyrelsens förslag har alternativt upptagits i ovanberörda motioner I: 481 och II: 623. Utskottet föreslår att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att Kungl. Maj:t — efter den ytterligare utredning av teknisk art som kan vara erforderlig — till nästa års riksdag inkommer med förslag om utbyggande i ovan angiven riktning av moderskapshjälpen för mödrar som icke har rätt till tilläggspenning;

b) att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 481 och II: 623, I: 482 och II: 622 samt II: 634 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att utredning angående utökning av moderskapshjälpen för hemarbetande mödrar samt mödrar, som deltar i mannens förvärvsarbete eller som eljest icke har rätt till tilläggspenning, snarast måtte komma till stånd.

II. vid utskottets hemställan under C.

av herr *Grönkvist*, fru *Johansson* i Norrköping samt herrar *Lundberg* och *Johansson* i Södertälje, som ansett,

a) att de stycken i utskottets yttrande å s. 32, som börjar resp. slutar med orden »Genom den — — — anses lämpligt» och »Önskemålet att — — — särskilt angeläget» bort ersättas med följande uttalande.

Naturaformen för mödrahjälpbidrag har väckt missnöje bland både hjälpklientelet och de tjänstemän, som har hand om mödrahjälp. Såväl statsrevisorerna 1952 som socialförsäkringsutredningen har också ansett, att man för framtiden borde i större utsträckning låta mödrarna disponera sina pengar själva. Mot bakgrunden av de ganska stora kontantbelopp, som genom den föreslagna försäkringen kan ges till de tilläggsförsäkrade, verkar naturalinjen än mer kränkande för mödrahjälpklientelet, som man förmodar i övervägande grad kommer att bli hemmakvinnor i låglönehem.

Även med hänsyn till det minskade totala beloppet för mödrahjälp (enligt propositionen nr 167 6 milj. kronor) är en förenkling vid utdelningen önskvärd.

De normer, som socialstyrelsen vidare utfärdat till vägledning för mödrahjälpnämnderna, när de skall utvälja mödrahjälpberättigade och bestämma hjälpbeloppen, är säkerligen för snävt dragna för att kunna stå kvar, då försäkringen träder till. Detta har man i propositionen också tagit hänsyn till vid beräkningen av det totala mödrahjälpbeloppet;

b) att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte — med bifall till motionerna I: 469 och II: 602 — besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att mödrahjälpen huvudsakligen bör utgå som en kontant-hjälp och att en uppmjukning av nuvarande normer bör ske, så att hjälpen kan ges efter generösare grunder.